

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ІЗ НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ

Гапчак Юлія

В умовах невизначеності, пов'язаних з воєнним часом, надзвичайно актуальною стає проблема формування особистості дитини, її соціалізації, що зумовлено пошуком оптимальних шляхів підготовки до самостійного життя. Результати проаналізованих досліджень (Л. Артющкіна, М. Боделан, Л. Балим, О. Гук, Л. Гуцуляк, І. Дубровінська, Л. Калмикова, А. Капська, О. Коваленко, С. Коляденко, Л. Кононенко, А. Марушкевич, В. Мушинський, В. Приходько, Н. Черепань) дозволяють стверджувати, що дисгармонійні відносини в сім'ях, конфлікти й сварки чоловіка і жінки, аморальна поведінка батьків, алкогольна або наркотична залежність сприяють формуванню сімейного неблагополуччя, що сприяє зростанню психологічних проблем, дезадаптаційної поведінки у дітей, що виховуються в таких сім'ях. Водночас, не зважаючи на значну кількість робіт з цієї проблеми, слід зазначити що сімейне неблагополуччя негативно позначається на формуванні особистості дитини і потребує втручання і соціального супровіду.

Мета публікації: теоретично дослідити і обґрунтувати особливості соціального супровіду дітей із неблагополучних сімей.

Неблагополучні сім'ї можна умовно поділити на дві великі групи. До першої належать сім'ї з явною формою неблагополуччя, у яких форми сімейного неблагополуччя мають яскраво виражений характер: сім'ї з алкогольною або наркотичною залежністю, конфліктні сім'ї, проблемні сім'ї, асоціальні сім'ї, аморальні та криміналізовані сім'ї. Другу групу складають сім'ї з прихованою формою неблагополуччя: зовні респектабельні сім'ї, проте в них ціннісні настанови і поведінка батьків розходяться із загальнолюдськими моральними вимогами, що неминуче впливає на виховання дітей.

Соціальна робота з дітьми з неблагополучних сімей спрямована на захист

їхніх прав, подолання наслідків педагогічної занедбаності, соціальну адаптацію та психологічну реабілітацію. Основні методи включають індивідуальні бесіди, психологічні тренінги, соціальний патронаж, організацію дозвілля та залучення спеціалістів (психологів, юристів) для корекції поведінки та підтримки. Основна мета – максимально зберегти дитину в сім'ї, паралельно працюючи над покращенням умов її життя.

Відповідно до оцінки потреб сім'ї або особи дитячого віку, складається індивідуальний план соціального супроводу. У такому плані вказують основні цілі, заходи та очікувані результати для подолання чи мінімізації складних життєвих обставин. Під соціальним супроводом ми розуміємо «вид соціальної роботи, спрямованої на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу» [1, с. 54].

Виділяють наступні етапи здійснення соціального супроводу неблагополучної сім'ї:

1. Виявлення неблагополучної сім'ї для подолання кризової ситуації, за допомогою шкільних психологів, класних керівників, учителів, поліції, сусідів, які зобов'язані повідомити органи державної влади про порушення прав дитини в сім'ї.
2. Знайомство з сім'єю, збір інформації про неї, визначення її проблем, формування позитивної мотивації до участі в роботі з соціальним працівником.
3. Подолання опору з боку окремих членів сім'ї для здійснення соціальної роботи, інформування про наслідки бездіяльності, демонстрація перспектив від такої діяльності.
4. Отримання згоди сім'ї на соціально-психологічну роботу, укладання контракту про обов'язки сторін у процесі діяльності.
5. Подолання наслідків і причин неблагополуччя, стабілізація й корекція стосунків, допомога в розв'язанні проблем сім'ї.

6. Профілактика рецидивів неблагополуччя, спрямування сім'ї на самостійне розв'язання проблем, перевірка результатів роботи через безпосередній нагляд.

7. Вихід із сім'ї соціального працівника; закінчення дії контракту; аналіз отриманих результатів; розробка рекомендацій щодо подальшого самостійного життя родини [4, с. 38].

Соціальний супровід здійснюється не більше 6 місяців, а у разі складних випадків термін дії договору може бути продовжено до 1 року.

Нормативно-правова база соціальної роботи з дітьми з неблагополучних сімей в Україні ґрунтується на Конституції, Сімейному кодексі, законах «Про соціальні послуги», «Про охорону дитинства» та «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». Основою є забезпечення прав дитини, індивідуальний підхід та соціальний супровід.

Таким чином, соціальний супровід – це довготривала, різноманітна допомога різним типам неблагополучних сімей, формування здатності сім'ї самотужки долати свої труднощі, реалізувати власний соціальний і виховний потенціал; корекція й покращення внутрішньо сімейних стосунків, зв'язків сім'ї з мікро- та макросередовищем (матеріальна та психологічна допомога, соціальні послуги, консультування, захист інтересів сім'ї в органах державної влади).

Список використаних джерел

1. Гуцуляк Л. І. Соціально-педагогічні умови реінтеграції дітей із неблагополучних сімей в умовах школи-інтернату. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 83. С. 51-56
2. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> 8.
3. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> 9
4. Соціальне забезпечення в Україні: навч. посібник / за ред. А. Я. Кузнецової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів: Університет банківської справи, 2021. 547 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2022/07/SOTSIALNE-ZABEZPECHENNYA.pdf>